

วิเคราะห์สถานการณ์การดำเนินงาน ตัวชี้วัดที่ 3.40 ร้อยละคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้ มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ รอบ 5 เดือนหลัง

1. บทวิเคราะห์สถานการณ์ตัวชี้วัด

การดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านให้ได้มาตรฐานและราคาเหมาะสมสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG6) ภายในปี พ.ศ. 2570 ประจำปีงบประมาณ 2568 เป็นส่วนหนึ่งของแนวทาง การแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านเพื่อเฝ้าระวังสถานการณ์ สถานภาพ ระบบประปาหมู่บ้านและพัฒนา การจัดการคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านให้ได้มาตรฐานตั้งแต่แหล่งผลิตจนถึงครัวเรือน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการพัฒนาระบบประปาหมู่บ้านให้ได้มาตรฐานและให้ประชาชนไทยได้บริโภค น้ำประปาที่สะอาด ปลอดภัย และมีคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ ผลการดำเนินงานย้อนหลัง ผลการ ดำเนินงานพัฒนาน้ำประปาหมู่บ้าน ปี 2563 – 2567 ภายใต้งบประมาณ 23.32 ล้านบาท ดำเนินการประเมิน ระบบประปา จำนวน 2,248 แห่ง ตรวจสอบน้ำประปาหมู่บ้าน จำนวน 3,543 แห่ง ซึ่งมีคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน ได้มาตรฐานฯเฉลี่ย ร้อยละ 21.9 ผ่านการรับรองน้ำประปาหมู่บ้านสะอาด จำนวน 668 แห่ง ส่งผลให้ประชาชน ได้รับประโยชน์ ประมาณ 66,800 ครัวเรือน

การดำเนินงานเฝ้าระวังคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน ปีงบประมาณ 2568 ผลการดำเนินงานเทียบกับค่าเป้าหมายตัวชี้วัด รอบ 5 เดือนแรก พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการ 795 แห่ง (เป้าหมาย 122 แห่ง) ระบบประปาหมู่บ้านเป้าหมาย ประเมินตนเองตาม C1 3,756 แห่ง (เป้าหมาย 3,750 แห่ง) จำนวนครัวเรือนที่ได้รับการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำประปา 411,639 ครัวเรือน (เป้าหมาย 100,000 แห่ง) ระบบ ประปาหมู่บ้าน ได้รับการตรวจสอบคุณภาพน้ำ 1,989 แห่ง (เป้าหมาย 1,000 แห่ง) ทั้งนี้ ได้รับผลตรวจคุณภาพน้ำ จำนวน 1,112 แห่ง คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน ผ่านมาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ จำนวน 91 แห่ง คิดเป็น ร้อยละ 8.2 โดยสรุปผลการดำเนินงานเทียบกับค่าเป้าหมายตัวชี้วัด รอบ 5 เดือนแรก เป็นไปตามค่า เป้าหมาย แต่ในด้านคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน ผ่านมาตรฐานตามเกณฑ์ฯ ยังห่างจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ในรอบ 5 เดือนหลัง ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานทำให้ทราบข้อจำกัดของการขับเคลื่อนการดำเนินงานฯ ดังนี้

- 1) ข้อจำกัดด้านการเชื่อมโยงข้อมูลผลทดสอบคุณภาพน้ำประปาทางห้องปฏิบัติการ แจ้งให้สำนักสุขาภิบาล อาหารและน้ำทราบไม่เป็นระบบแบบ Real-time ส่งผลต่อการวิเคราะห์ สรุปข้อมูล และใช้ประโยชน์การ แก้ไขและพัฒนา
- 2) ข้อจำกัดด้านแผนลงพื้นที่เก็บตัวอย่างน้ำของศูนย์อนามัยกับแผนการขอรับอุปกรณ์เก็บตัวอย่างน้ำไม่ สัมพันธ์กัน ส่งผลให้การหมุนเวียนอุปกรณ์เก็บตัวอย่างน้ำไม่มีประสิทธิภาพ โดยสำนักสุขาภิบาลอาหาร และน้ำได้จัดทำแผนเก็บตัวอย่างของศูนย์อนามัยส่งให้กองห้องปฏิบัติการฯ ตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ แต่ การปฏิบัติงานจริงมีข้อจำกัดตามบริบทของพื้นที่ จึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้
- 3) ข้อจำกัดด้านการระยะเวลาการให้บริการทางห้องปฏิบัติการ จึงควรหาแนวทางแก้ไขด้านอุปกรณ์ บุคลากร พาหนะ และศักยภาพของเครื่องมือในการตรวจวิเคราะห์ให้ดำเนินการได้รวดเร็วขึ้น

2. บทวิเคราะห์ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อขับเคลื่อนตัวชี้วัด

จากการสอบถามความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ กรมอนามัย มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 35 คน สามารถวิเคราะห์ข้อมูลผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ศูนย์อนามัยที่ 1 – 12 สถาบันพัฒนาสุขภาวะเขตเมือง ศูนย์อนามัยกลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และ แรงงานข้ามชาติ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ การประปาส่วนภูมิภาค กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ

2.2 ความต้องการ/ความคาดหวัง มี 4 ประเด็น ดังนี้ 1)อยากให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น 2) การเพิ่มปริมาณการให้บริการตรวจสอบคุณภาพน้ำประปาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มากกว่าเดิมเพื่อขับเคลื่อนประปาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้มาตรฐานประปาดื่มได้ 3) อยากพัฒนาขับเคลื่อนคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านให้ผ่านมาตรฐาน น้ำประปาดื่มได้ และ 4) อยากให้ชุมชนมีน้ำประปาที่สะอาด พอเพียง

2.3 ความผูกพัน ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 97.14 ยินดีในการเข้าร่วมดำเนินงานพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้ มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ กรมอนามัย ร่วมกับสำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กรมอนามัย และผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 94.29 ยินดีชักชวน และสนับสนุนกลุ่มเป้าหมาย หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมดำเนินงานพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ กรมอนามัย

2.4 ความพึงพอใจ/ความไม่พึงพอใจ

ความพึงพอใจ จากแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานพัฒนา คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ กรมอนามัย ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐาน ตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ กรมอนามัย ดังนี้ 1) เรื่องการสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ น้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้กรมอนามัย ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ ร้อยละ 68.57 2) การจัดประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ น้ำประปา หมู่บ้านได้มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ กรมอนามัย ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ ร้อยละ 68.57 3) การติดต่อประสานงาน แก้ไขปัญหา และให้ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ น้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ กรมอนามัย ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ ร้อยละ 65.71 4) การกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้ มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ กรมอนามัย ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจร้อยละ 65.72 5) ระบบการรายงานผลการ

ดำเนินงานพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐานตามเกณฑ์ คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ กรมอนามัย ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ ร้อยละ 60 1.2.4.2

ความไม่พึงพอใจ 1) ความรับผิดชอบด้านน้ำประปาของอปท.มักอยู่ในงานสาธารณูปโภค กองช่างเป็นหลัก ดังนั้น ตั้งแต่กระบวนการดำเนินงาน การตรวจวัดคุณภาพน้ำจะขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่กองช่าง ไม่ใช่บุคลากรด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นปัญหาเกือบทุกท้องถิ่น หากต้องการพัฒนาด้านน้ำต้องจัดให้ มีการประชุมแยกออกจากตัวชี้วัด EHA ตัวอื่น ๆ เพื่อให้เข้าถึงผู้รับผิดชอบโดยเฉพาะ

2.5 ข้อเสนอแนะจากผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- 1) ควรชี้แจงความจำเป็นของประปาดื่มให้ท้องถิ่นตระหนัก
- 2) หน่วยงานยังไม่เคยดำเนินงานตามเกณฑ์ประปาดื่มได้ จึงยังไม่มี ความเข้าใจขั้นตอนวิธีการดำเนินงานอย่างถ่องแท้
- 3) ควรรณรงค์สร้างกระแสการรับรู้ให้ประชาชนร่วมผลักดันการดำเนินงานเชิงพื้นที่
- 4) การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่นอย่างเป็นรูปธรรม
- 5) ควรมีการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลระบบอย่างต่อเนื่อง

3. Advocacy/Intervention การกำหนดมาตรการและแผนขับเคลื่อนการดำเนินงานตัวชี้วัด

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ผลการดำเนินงานรอบ 5 เดือนแรก พบข้อจำกัดที่สำคัญ ทั้งด้านการบริหารจัดการ ซึ่งความท้าทายคือการเก็บตัวอย่างน้ำประปาหมู่บ้านให้ครบตามเป้าหมาย 5,000 แห่ง รวมถึงการผลักดันให้เกิดการพัฒนากระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านเพื่อให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานฯ ข้อจำกัดด้านการเชื่อมโยงข้อมูลผลทดสอบคุณภาพน้ำประปาทางห้องปฏิบัติการ ไม่เป็นระบบแบบ Real-time ส่งผลต่อการวิเคราะห์ สรุปข้อมูล และใช้ประโยชน์การแก้ไขและพัฒนา งาน และข้อจำกัดด้านระยะเวลาการให้บริการของห้องปฏิบัติการ ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงานลงพื้นที่เก็บตัวอย่างน้ำประปาหมู่บ้านที่ต้องจำกัดด้วยระยะเวลา ดังนั้น จึงได้กำหนดมาตรการในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐานตามเกณฑ์ ดังนี้

มาตรการที่ 1 สร้างความร่วมมือและกลไกสนับสนุนระดับนโยบาย ระดับพื้นที่ ให้ข้อเสนอแนะทางวิชาการ และการประสานการบริหารจัดการเชิงระบบ เพื่อยกระดับการจัดการคุณภาพ น้ำประปาหมู่บ้านให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน

มาตรการที่ 2 เฝ้าระวังคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน วิเคราะห์ ประเมินความเสี่ยงคุณภาพน้ำ และหาแนวทางจัดการคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านทั้งระบบ

มาตรการที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านสะอาด 3C และขยายผลสู่การพัฒนาคุณภาพน้ำประปาดื่มได้

มาตรการที่ 4 สร้างความเข้มแข็ง พัฒนาขีดความสามารถบุคลากร และภาคีเครือข่ายทุกระดับด้านการจัดการคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน

มาตรการที่ 5 กำกับติดตามความก้าวหน้าผลการดำเนินงานและสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตัวชี้วัด

แผนขับเคลื่อนการดำเนินงานตัวชี้วัด

จากมาตรการในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐานตามเกณฑ์ คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ จึงได้กำหนดแผนปฏิบัติการการขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้ตัวชี้วัดที่ 3.40 ร้อยละ คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ ประจำปีงบประมาณ 2568 ภายใต้ โครงการพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านให้ได้มาตรฐานและราคาเหมาะสมสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDG6) ภายในปี พ.ศ. 2570 ได้ปรับปรุงแผนขับเคลื่อนการดำเนินงาน รอบ 5 เดือนหลัง ดังนี้

ลำดับ	กิจกรรม	แผนดำเนินการ							หมายเหตุ
		มี.ค. 68	เม.ย. 68	พ.ค. 68	มิ.ย. 68	ก.ค. 68	ส.ค. 68	ก.ย. 68	
1	ประชุมหรือแนวทางการดำเนินงานเฝ้าระวัง คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน เพื่อขับเคลื่อน ตัวชี้วัดคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านได้มาตรฐาน ตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้	↔							มาตรการที่ 5
2	ประชุมคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพ น้ำประปาหมู่บ้านให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ คุณภาพน้ำประปาดื่มได้			↔		↔		↔	มาตรการที่ 5
3	วิเคราะห์สถานการณ์ผลการดำเนินงานรอบ 5 เดือนแรก เพื่อกำหนดมาตรการรอบ 5 เดือน หลัง	↔							มาตรการที่ 2
4	พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ อปท. และผู้ดูแล ระบบประปาหมู่บ้าน ผ่านระบบ MOOC ANAMAI		↔			↔			มาตรการที่ 4
5	ลงพื้นที่ติดตาม เฝ้าระวัง และขับเคลื่อนการ ดำเนินงานการจัดการคุณภาพน้ำประปา หมู่บ้าน			↔	↔	↔	↔		มาตรการที่ 2
6	รณรงค์สร้างกระแส/จัดเวทียกย่องเชิดชูเกียรติ การพัฒนาระบบประปาหมู่บ้านตามแนวทาง 3C					↔			มาตรการที่ 3
7	จัดเวทีเสวนาหรือการบรรยายหัวข้อพิเศษ (Webinar/Facebook Live) จากผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้านเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้และเทคนิค การจัดการคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านให้ได้ มาตรฐานตั้งแต่แหล่งผลิตจนถึงครัวเรือน					↔			มาตรการที่ 1
8	จัดประชุมเชิงปฏิบัติการสรุปสถานการณ์ คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมการ ขับเคลื่อนเชิงนโยบาย					↔			มาตรการที่ 2

ลำดับ	กิจกรรม	แผนดำเนินการ							หมายเหตุ
		มี.ค. 68	เม.ย. 68	พ.ค. 68	มิ.ย. 68	ก.ค. 68	ส.ค. 68	ก.ย. 68	
9	จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อสารและสร้างความรอบรู้ด้านการจัดการคุณภาพน้ำบริโภค		↔		↔		↔		มาตรการที่ 4
10	ประเมินรับรองคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านสะอาด และขยายผลสู่การพัฒนาคุณภาพน้ำประปาเต็มได้					↔	↔		มาตรการที่ 3
11	สรุปและจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน พร้อมจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อพัฒนางาน							↔	มาตรการที่ 1

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

- 1) จำนวนระบบประปาหมู่บ้านที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก (ประมาณ 70,000 แห่ง) ส่งผลให้เกิดความท้าทายในการดำเนินงานเฝ้าระวังคุณภาพน้ำและการพัฒนาให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ทั้งในด้านศักยภาพของห้องปฏิบัติการวิเคราะห์น้ำ งบประมาณสนับสนุน และการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

ข้อเสนอแนะ: ควรมีการหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางและพื้นที่เป้าหมายให้ชัดเจนในปีงบประมาณถัดไป พร้อมทั้งวางแผนการดำเนินงานร่วมกันในทุกกระดับ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการขับเคลื่อนงาน

- 2) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเฝ้าระวังคุณภาพน้ำแบบ Real-time ปัจจุบันยังขาดระบบฐานข้อมูลที่สามารถรองรับการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำได้แบบ Real-time และเชื่อมโยงกับข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผ่าน API ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทั้งทางเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบข้อมูล รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนักวิชาการผู้ใช้งาน

ข้อเสนอแนะ: ควรเตรียมความพร้อมในปีงบประมาณถัดไป โดยจัดสรรบุคลากรและทรัพยากรด้านเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม พร้อมจัดอบรมให้แก่ผู้ใช้งานปลายทางเพื่อรองรับการใช้งานระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

- 3) การขับเคลื่อนการดำเนินงานผ่านกลไกคณะทำงานระดับจังหวัด ยังมีความจำเป็นในการผลักดันให้เกิดการดำเนินงานเชิงรุกผ่านคณะทำงานระดับจังหวัด ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือและเร่งรัดประเด็นที่จำเป็น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด

ข้อเสนอแนะ: ควรกำหนดบทบาท หน้าที่ และกิจกรรมของคณะทำงานอย่างชัดเจน พร้อมกำหนดความถี่ในการประชุมหารือให้ต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานมีความคืบหน้าและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม